

יהודי המזרח

הזמן לא הגיע עדיין לכתיבת מאמרים, על כן ארשה לעצמי לרשום בקיצור את השקפתי על הפוליטיקה הרצויה – לפי דעתי – בנוגע ליהודי המזרח. אלה שיודעים כי דרשתי התקרבות הדרית בין ספרדים ואשכנזים יתפלאו, אולי, כשאומר להם כי אינני שואף להתכוללות פנימית, ליצירת טיפוס יהודי משותף, לו גם בעתיד היותר רחוק. יש גוונים שונים בכל אומה גדולה, לכל אחד מחלקיה יש יתרונותיו המיוחדים לו, ואת אלה, כמדומני, צריך לפתח בלי להשקיע ולהטמיע את ה'למינהו'¹ שבכל אחד בתוך איזה כוור כללי. אין רצוני להתעמק פה בפסיכולוגיה של עדות ישראל, אבל רואה ומרגיש אני כי יש נימין בכינורו של ספרדי שאינם בפסנתרו של אשכנזי, ולהפך. אולי יש הבדל קל בגזע, בתרכובת הדם, או אולי אין פה סיבה אחרת, כי אם דורות של פירוד מקומי והיסטורי. אבל האשכנזי יוצא מהגטו שבצפון מצויד [ב]חריפות והתמדה ומרץ יותר מאחיו בשאר עדות ישראל, בזמן שלספרדי מסלונקי יש אותה בריאות הגוף והרוח, אותו שקט וביטחון פנימי, אותו מבט ישר וקולע אל המטרה שחסרים כל כך לבני רוסיה או גליציה הפזיזים, הנרגזים והמפריזים בלי הרף. אנו מקווים כי במשך הזמן יבריא גם האשכנזי מחסרונותיו אלה, כמו שגם הספרדי יתפטר [ייפטר] ממחלותיו הוא. אבל אינני רואה כל ערך בהתמזגות מלאכותית שממנה, אולי, תסכולנה ולא תרווחנה שתי התבניות הללו. וגם יותר אפשר להגיד: בקרב העדה האשכנזית עצמה יש גוונים לא דומים זה לזה – יש ה'ליטאי' החריף, הספקן, המנתח, המתמיד; יש הדרומי,² יותר רענן, פחות מורכב, קצת 'גויישער קאפ',³ בעל דמיון פועל ובונה ובלתי-מתפלפל; יש ה'פולני' המזוקק משניהם בהתרגשותו, עשיר משניהם בליריות

1 'למינהו' – בעקבות בראשית א, 21, 25 לכיסוס הלגיטימציה של השונות.

2 דרומי – מי שמוצאו מאוקראינה, בדרומה של האימפריה הרוסית, לרבות אודסה, עיר הולדתו של ז'בוטינסקי.

3 יידיש: 'ראש של גוי', כינוי עממי לצורת השיבה ישירה ונעדרת פלפול ותחכום.

פנימית ובגעגועי נצח, שהם מקור כל שאיפה. גם את אלה אין, כמדומני, למזוג. טוב לנו, להפך, כי יישארו כל אחד 'למינהו' וישפיעו זה על זה וישלימו זה את זה; וכך גם התימני, זה החיזיון החדש, הטרם חקור [שטרם נחקר], אבל המבטיח להיות היותר 'מעניין' ואולי, מי יודע, היותר עשיר בכישרונות מכל עדותינו. שפה אחת לכולנו, יחס של אחים, שוויון בכול וקואופרציה [שיתוף פעולה] לאומית, אבל לא טמיעה שאין אנו יודעים מה יצא ממנה – אולי עם גאוני ואולי גזע מטומטם. אומה למה היא דומה? לתזמורת, שיש בה תפקיד מיוחד לחליל ותפקיד מיוחד לנבל.⁴

יש, לפיכך, להיזהר פן תקבל ארצנו, אחרי פתיחת שעריה לעלייה המונית, אופי חדגוני של אשכנזיות. כמוכן יהיו אשכנזים הרוב,⁵ אבל חובה לנו לעשות כל מה שביכולתנו כדי לחזק ולארגן את עליית יהודי המזרח לארצנו. במוסד הצינוני העתיד להיווצר, אשר בידיו יימסר סידור העלייה לארץ, צריך להיות משרד מרכזי מיוחד לעליית יהודי המזרח, עם לשכות מיוחדות בשביל גולי ספרד (סלוניקי, איזמיר, קושטא, בולגריה), בשביל תימן, סוריה, פרס, קוקוז, בוכארה, צפון-אפריקה וכו'.

חוץ מערכו הנצחי, המובן מאליו, יש לריבוי האלמנט [היסוד] המזרחי בארץ עוד ערך זמני יוצא מן הכלל; ריבוי יעזור להשלטה יותר מהירה של הלשון העברית בארצנו, אף כי רובם לא ידעו לדבר עברית בראשונה. סוד גלוי הוא בינינו כי אחרי פתיחת שערי הארץ נוכרח להילחם מלחמה קשה על הגנת עמדת שפתנו! נגד לשונות לעז וגם נגד היידיש. כוחה של היידיש בגלות הצפונית מבוסס על הטענה שהנה 'שפה מובנת לכול' או לכל הפחות 'מאמע לשון'⁶ כללית החיה בפי הורינו, אם לא בפינו אנחנו. כל זמן שיהיה האלמנט הספרדי והתימני חזק ומורגש וכולט בחיי ארצנו, אין מקום ואין יסוד לטענה זו על גדות הירדן. את האמת הזאת צריכים להבין עסקנינו, המתחילים כבר לדאוג לעתידה הקרוב של שפתנו. את הז'רגון, הטבעי כשהוא לעצמו, ננצח על ידי בית הספר במשך דור אחד; הסכנה היא לא הז'רגון עצמו, כי אם האידיאולוגיה הז'רגונית, ונגד פריחת האידיאולוגיה הזאת בארצנו אין לך אמצעי חזק מהבלטת האלמנט הספרדי בכל מקצועות חיינו הציבוריים. ואם איננו עוד, צריך להמציאו; צריך

4 ראו דבריו על האנושות כתזמורת שבה כל עם נמשל לכלי נגינה אחר: 'על הלאומיות', לאומיות ליברלית, א, עמ' 139.

5 לעת כתיבת המאמר כתשעים אחוז מיהודי העולם היו אשכנזים.

6 יידיש: שפת אם. זהו כינויה של שפת היידיש בפי דובריה.

למשוך את היהודי המזרחי לכל ענפי פעולתנו, צריך לקבוע לנו דין: אין מוסד בלי ספרדי! כדי שבכל מקום ומקום, אם תרים לשון זרה את ראשה ותטען שהיא 'מובנת לכול' והיא 'שפת אמא' לכול, יהיה מי שיעמוד ויגיד: 'וטו'.

את האמת הזאת, את תפקידו הנצחי להיות לכלי זמר מובדל בתזמורת האומה,⁷ ואת תפקידו הזמני להגן על שלטונה הבלתי־מוגבל של השפה המאחדת את כל עדותינו – את זה צריך להבין, קודם כול, היהודי המזרחי עצמו. הוא צריך להבין שחובה מוטלת עליו להילחם בעד מעמדו והשפעתו בקהל העברי, שאין בזה משום 'ספרטיזם'⁸ אם יתארגן בתור ספרדי וידרוש את מקומו המיוחד לו. כי אם להפך, דווקא בזה הוא עוזר לשכלול האומה, לסיום תבניתה, למלוא תוכנה הרוחני.

אבל יש שני דברים שהיהודי המזרחי איננו צריך לשכוח במלחמתו זו: הראשון, כי מלחמת אחווה היא ולא מלחמת איבה, והשני, כי בכל מלחמה ציבורית הנשק הראשון והיותר נחוץ והיותר מספיק הוא שכלול עצמי, הכשרה עצמית הקודמת לעלייה.

וטוב אם גם האשכנזי לא ישכח את שני החוקים האלה.

מזרח ומערב, אברהם אלמליח⁹ (עורך), ירושלים,
כרך א, חוברת א, אב-אלול תרע"ט 1919

7 דהיינו יש ב'תזמורת האומה' כלי נגינה הנבדלים זה מזה.

8 מלטינית: בדלנות, דרישה להינתק ממסגרת משותפת.

9 אברהם אלמליח (1885-1967) – עיתונאי, בלשן, חוקר, היסטוריון ומתרגם. ממנהיגי הצעירים הספרדים הציונים שדרשו מודרניזציה של הקהילה הספרדית בארץ. ייסד וערך את העיתון חרות (1914-1919), חבר אספת הנבחרים הראשונה מטעם הספרדים ועורך הירחון מזרח ומערב, ירחון מדעי, היסטורי, ספרותי לחקירת המזרח והיהדות בתפוצות ישראל.